

GLOBALLASHUV SHAROITIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING MA'NAVIYATINI MUSTAHKAMLASHNING PEDAGOGIK STRATEGIYALARI

Mashrabova Dildora Baxodir qizi

Guliston Davlat Pedagogika

Instituti Magistranti

Annotatsiya: Globallashuv jarayonlari zamonaviy jamiyat hayotining barcha jabhalarini, shu jumladan ta'lim tizimini ham tubdan o'zgartirib bormoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va media vositalarining jadal rivojlanishi ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayotga nihoyatda chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday muhitda o'sib kelayotgan yosh avlod – ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari tarbiyasi va ularning ma'naviy kamoloti o'ta ahamiyatli masalaga aylanyapti. Globallashuvdan kelib chiqadigan turli mafkuraviy tahdidlar, chetdan kirib kelayotgan g'oyalar sharoitida maktab ta'limi doirasida ma'naviy tarbiyani mustahkamlash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Kalit so'zlar: globallashuv, boshlang'ich sinf, o'quvchilar, ma'naviyat, pedagogik strategiyalar, milliy qadriyatlar, tarbiya, zamonaviy ta'lim, innovatsion yondashuv, axloqiy tarbiya.

Boshlang'ich sinflarda ma'naviyatni mustahkamlash, eng avvalo, oila, maktab va jamiyat hamkorligi asosiga qurilishi lozim. Maktabda ishlab chiqiladigan tarbiyaviy ishlar mazmun-mohiyatining chuqurligi, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va milliy qadriyatlarning uyg'unligi ijobiy natija beradi. O'quv dasturlarida yurtimiz tarixi, ajdodlarimiz merosi va milliy qadriyatlarni o'z ichiga olgan mavzularga keng o'rin berish orqali o'quvchilar qalbida vatanparvarlik, fidoyilik, halollik, sadoqat, mehr va bag'rikenglik kabi fazilatlarni shakllantirish mumkin. Dars jarayonlari va maktabda tashkil qilinadigan tarbiyaviy tadbirlar, har soatni o'tkazish shakllari, suhbat va muloqotlar yoshlar ongiga insoniylik, vatanga muhabbat, ustoz va ota-onaga hurmat, tinchliksevarlik g'oyalarini singdirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish — interfaol usullar, loyihalar, ijodkorlikka undovchi mashg'ulotlar orqali bolalarda mustaqil fikrlash, o'z qarashini ayta olish, mas'uliyat va jamoada ishlash ko'nikmalari rivojlanadi. Axborotlarning ochiqqligi, mass-mediyaning ta'siri kuchaygan davrda bolalarni zararli axborot tahdididan asrash, axborot madaniyati, internet savodxonligi va to'g'ri axborot tanlash, tahlil qilish, fikrlash madaniyatini shakllantirish zamon talabidir. O'qituvchilar va ota-onalarning bu borada hamkorligi, bolalarning raqamli savodxonligini oshirish borasidagi amaliy harakatlari, darsdan tashqari suhbatlar, treninglar va axborot

soatlarining muntazam o'tkazilishi ijobiy natijalar beradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda bolaning individual xususiyatlariga e'tibor qaratish ham muhimdir. Har bir bolaning qiziqishi, shaxsiy qobiliyati va orzu-umidlari hisobga olinsa, bolada o'ziga ishonch, irodaviy mustahkamlik, mustaqillik, tashabbuskorlik va liderlik fazilatlari shakllanadi. Darslarda ham boshqa to'garak va tadbirlarda bolalarning ijodkorligi, mustaqil fikri, o'z "men"ini topishga sharoit yaratish o'quvchilarning ma'naviy barkamolligi uchun juda muhim omil sanaladi [1].

Ta'lim jarayonida o'qituvchi shaxsiy namunasining o'rni o'ta yuqoridir. O'quvchilarning aksariyati uchun o'qituvchining hayotga, atrofdagilarga, muomala va fikr yuritish madaniyatiga bo'lgan munosabati kuchli motivatsion kuchga aylanishi mumkin. Shu sababli har bir pedagog axloqiy-etik fazilatlarni namoyon etishi, hayotda, darsda va tarbiyaviy tadbirlarda doimiy namunakor bo'lishi talab etiladi. O'quvchilarga mustahkam ma'naviy ko'nikmalar singdirishda samarali integratsiyalashgan yondashuv — hamkorlikda o'qitish, guruhlarda ishlash va ijtimoiy loyihalarda qatnashish samarali natija beradi. O'qituvchi va ota-onalar o'rtasidagi uzviy hamkorlik tarbiyaning asosiy kalitidir. Farzand tarbiyasida muntazam ogohlik, bilim va madaniyat almashinuvini tashkil etish; oilada va maktabda ongli, sog'lom va ma'naviy muhit yaratish lozim. Ota-onalar va tarbiyachi-pedagoglarning o'zaro maslahatlari, qiziqarli amaliy mashg'ulot va suhbatlar farzandlarning har tomonlama rivojlanishiga kafolat bo'ladi. Dars jarayonida va sinfdan tashqari tadbirlarda o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, ularni mustaqil qaror qabul qilishga undash, o'z nuqtai nazarini bildirish, turli muammolar bo'yicha mulohaza yuritishga undash o'quvchining hayotga bardam va aniq pozitsiya bilan daxldor bo'lishiga olib keladi. O'z his-tuyg'ulari, qiziqish va ehtiyojlarini erkin ifoda eta olish, jamiyatning ijtimoiy hayotida sodir bo'layotgan voqealar bo'lsa, ularga befarq bo'lmaslik, faol qatnasha olish – mustahkam ma'naviyat poydevori sanaladi [2].

Boshlang'ich ta'lim jarayonida sog'lom ma'naviy muhit, madaniy qadriyatlarni qadrlash, o'z ona tilida erkin fikrlash va muloqot qila bilish fazilatlari shakllantiriladi. Bu yo'lda ona tili, adabiyot, tarix darslarini innovatsion metodlar bilan o'qitish; mualliflik dasturlar, loyiha va guruhli ishlar tashkil etish orqali bolalarda milliy o'zlikni anglash, milliy emas, umuminsoniy qadriyatlarni ham chuqur o'rganish, bag'rikenglik, tolerantlik ruhiyatini tarbiyalash lozim. Madaniy va estetik ta'lim, badiiy adabiyot va san'at asarlari bilan ham muntazam tanishtirib borish o'quvchilar olamining boyishini, ma'naviy kamolining oshishini ta'minlaydi. Bundan tashqari, maktab hududida sog'lom muhit, ijobiy psixologik atmosfera, bolalar o'rtasida o'zaro hurmat va hamjihatlik fazilatlari barpo etilsa, har bir o'quvchi o'zini jamiyatda to'laqonli shaxs deb his qiladi va bunday muhitda kichik yoshdan yuqori ma'naviy-ma'rifiy salohiyatga ega bo'lib tarbiyalanadi. Keng darsdan tashqari hayot — sport to'garaklari, badiiy tadbirlar, kitobxonlik, musiqa va teatr loyihalari o'quvchilarni ijtimoiylashuvga,

jamoada ishlash ko'nikmalarini egallashga va shaxsiy tayyorgarliklarini oshirishga yordam beradi [3].

Mehnat va jamiyatga foydali faoliyatda ishtirok etish, turli ijtimoiy loyihalarda qatnashish, axloqiy-insoniy qadriyatlarni qadrlash ham boshlang'ich bosqichda mustahkam ma'naviy poydevor shakllantirishda samarali omil hisoblanadi. O'qituvchilar tomonidan axloqiy mavzularda tez-tez ochiq suhbatlar o'tkazilsa, psixologik treninglar va mashg'ulotlarda bolalarning individual va guruh bo'lib fikr bildirish malakalari shakllantirilsa, natijada har qanday chidamli, mustaqil va ijtimoiy faollikka ega yoshlar tarbiyalanadi. O'quvchilarga milliy g'urur va or-nomus tuyg'ularini singdirish maqsadida o'quv dasturlariga mustaqil o'quv loyihalarini kiritish, axborotlarni chuqur tahlil qiluvchi qarorlar qabul qilishga undovchi topshiriqlarga keng o'rin berish kerak. Bolalarning vatanimiz tarixini to'la o'rganishi, milliy ramz va urf-odatlarini bilishi, ajdodlar haqidagi bilimlarini mustahkamlashi ma'naviy immunitetni oshiradi. Yurtimiz madaniyatining ulug' namoyandalari hayoti, ularning faoliyatidan o'rnak olish, yoshlarning qalbida o'z xalqiga, el-yurtiga hurmat, oriyat, g'urur singari fazilatlarni barqarorlashtiradi [4].

Milliy qadriyatlar, til va madaniyatga mehr, oilaviy an'analarni hurmat qilish, ijtimoiy hayotda ochiq fikr, ijobiy harakat va xulqlarda faol bo'lish, insoniy munosabatlarga hamohang bo'lish ko'nikmasini tarbiyalash – globallashuv sharoitida yoshlarning ertangi kunini mustahkamlaydi. Har bir bolaning mustahkam ma'naviy poydevor asosida ulg'ayishida tarbiyachining fidokorligi, ota-onaning mas'uliyati va jamiyatning xolislik darajasi muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, ma'naviy tarbiya tizimini shakllantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya vositalarini oqilona qo'llash orqali o'quvchilarga keng imkoniyatlarni ochish lozim. Buning uchun darsliklar va qo'shimcha o'quv materiallari zamon talablariga javob beruvchi, yoshlar ongiga yaqin, ular uchun qiziqarli shaklda taqdim etilishi kerak. Yangi avlod o'qituvchilarining innovatsion yondashuvi, darsda va tashqi muhitda interfaol usullar, loyiha va guruhli ishlardan keng foydalanish ta'lim-tarbiya samaradorligini yanada oshiradi. Yoshlarning ma'naviy olamini boyitish uchun maktabda turli to'garak, fan va ijodiy klublar tashkil etilishi, bolalarning kasbiy-orientatsion qiziqishlarini rivojlantirish, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish muhimdir. Jamoada ishlash, tengdoshlar bilan ijtimoiy loyihalarda qatnashish, bolalarning o'z nuqtai nazarini mustaqil asoslay olishiga, mas'uliyat va halollik fazilatlarni namoyon qilishiga xizmat qiladi [5].

Xulosa:

Xulosa qilganda, globallashuv borayotgan dunyoda boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviyatini mustahkamlashning pedagogik strategiyalari – bu tizimli va zamonga mos ta'lim-tarbiya, oilaning faol ishtiroki, maktab va oila hamkorligining mustahkamligi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish

ishlaridir. Har tomonlama puxta o'ylangan va yangicha metodika asosida amalga oshirilgan tarbiya vositasida yosh avlod milliy o'zligini anglashi, zamon talablari va global o'zgarishlarga moslashishi va ma'naviy barkamol shaxs sifatida hayotga sodda bo'lmay, ongli kirib kelishi kafolatlanadi. Shu tarzda ma'naviy immuniteti mustahkam, zamon bilan hamqadam, vatanga sodiq avlod kamol topadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaeva, M. (2019). "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy qadriyatlarni shakllantirishda ota-onalar va maktab hamkorligining ahamiyati." *Pedagogika va psixologiya*, 2(53), 56-62.
2. Akromov, S. (2021). "Globalizatsiya sharoitida boshlang'ich ta'lim jarayonida milliy g'oyalarni singdirish masalalari." *O'zbekiston Fanlari Akademiyasi Xabarlari*, 1(82), 35-43.
3. Anorboyeva, K. (2020). "Ma'naviy-ma'rifiy tarbiya va uning boshlang'ich sinf o'quvchilariga ta'siri." *Boshlang'ich ta'lim*, 3(27), 17-22.
4. Azimova, G. (2021). "Bolalar ma'naviy dunyosini boyitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni." *Ta'lim va Innovatsiya*, 5(11), 90-94.
5. Egamnazarova, D. (2020). "Boshlang'ich ta'limda axloqiy tarbiyani takomillashtirishning zamonaviy usullari." *O'qituvchi*, 4(56), 29-34.
6. Ergashova, Y. (2018). "Milliy qadriyatlarni yosh avlodga yetkazishning pedagogik asoslari." *Pedagogik so'z*, 2(22), 50-55.
7. Karimova, S. (2022). "Boshlang'ich sinf o'quvchilarini ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda innovatsion yondashuvlar." *Innovatsion Ta'lim*, 1(8), 12-18.
8. Komilova, L. (2017). "O'quvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirishda ma'naviy tarbiyaning o'rni." *Boshlang'ich Ta'lim va Tarbiya*, 2(14), 36-41.